

BANKA VE FİNANS KURUMLARININ EKONOMİK KRİZDEN ETKİLENME DÜZEYLERİ VE KRİZ DÖNEMİNDE UYGULADIKLARI YÖNETSEL VE ÖRGÜTSEL POLİTİKALARA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Özlem BALABAN¹

(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Yıldırım OKUTAN²

(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

1. GİRİŞ

Krizler, önceden öngörülemeyen; ancak kimi zaman tehditlerinin hissedildiği, kaynağının pek çok sebebe dayanabileceği olgudur.³ Öyle ki, krizin kaynakları doğal afetler, yönetsel sorunlar, yolsuzluklar, kayıt dışı ekonomi, devlet politikasındaki değişiklikler sadece birkaçını sıraladığımız faktörlerin ötesinde pek çok sebebe dayanabilmektedir.⁴

Sektörel, ekonomik ve küresel krizlerin bir çok işletme ve kurum üzerinde çeşitli etkileri olmaktadır. Nedeni ne olursa olsun krizler Türkiye'nin çok sık karşı karşıya kaldığı hatta olağan görülmeye başlayan durumlardır. 2008 yılının başlarında küçük belirtilerle kendisini hissettiren ve hızla derinleşen ekonomik kriz dalga dalga Amerika'dan başlayarak batıdan doğuya doğru tüm ülkeleri çeşitli oranlarda etkilemektedir. Pek çok sektör ve örgüt üzerinde farklı etkileri olan ve "Küresel Ekonomik Kriz"⁵ olarak da adlandırılan krizin çıkış noktasını bankacılık ve finans sektörü oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda finans dünyasının önemli aktörlerinden olan banka ve diğer finans kurumlarının ekonomik krizden ne şekilde etkilendiği ve bu dönemde uyguladıkları yönetsel ve örgütsel politikaların neler olduğu sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu noktadan hareketle gerçekleştirilen çalışmada, öncelikle kriz ve ekonomik kriz kavramları ele alınacak, 2008 krizinin ortaya çıkışı hakkında genel bir teorik çerçeve sunulacak daha sonra Sakarya ilinde faaliyet gösteren bankalar ve

¹ Sakarya Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü, adiguzel@sakarya.edu.tr

² Sakarya Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, elvany@sakarya.edu.tr

³ J. Dutton, "The Processing of Crises and Non-Crisis Strategic Issues" Journal of Management Studies, 1986, 23:501-517.

⁴ Melek Tüz, Kriz Yönetimi: Uygulamalar İçin Temel Adımlar, Şah-Mat Baskı, 4. Basım, Bursa, 2008, s. 5.

⁵ Dünya Gazetesi, "Zor Zamanlarda Yaşıyoruz: Küresel Ekonomik Krize Hazırlanın", 24.03.2009.

katılım bankası kurumlarına yönelik olarak yapılan araştırma bulgularına yer verilecektir.

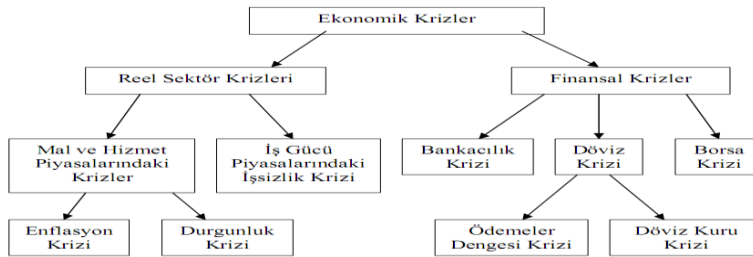
2. Kriz ve ekonomik kriz kavramı

Literatürde, kriz kavramı tanımlandığı bilime göre farklılık gösterse de, hepsinde ortak olan nokta krizin olağan dışı bir gelişme olmasıdır. Kriz, kelime anlamı itibarıyla "Bir işin, bir olayın geçtiği karışık safha", "içinden çıkılması zor durum" ⁶, "birden bire meydana gelen kötüye gidiş yönündeki gelişmeler ve tehlikeli an" olarak tanımlanır⁷.

Ekonomik kriz, önceden bilinmeyen ya da öngörülemeyen bazı gelişmelerin, makro düzeyde devleti; mikro düzeyde ise firmaları ciddi şekilde etkileyecek sonuçlar ortaya çıkarmasıdır ⁸. Ekonomik kriz, ekonomideki temel değişkenler arasındaki ilişkilerin ekonominin genel dengesini bozacak şekilde değiştiği durumu ifade etmektedir. Kibritçiöğlu (2001) ekonomik krizi; *herhangi bir mal, hizmet, üretim faktörü ya da finans piyasasındaki fiyat ve /veya miktarlarda, kabul edilebilir bir değişme sınırının ötesinde gerçekleşen şiddetli dalgalanmalar* olarak tanımlamıştır.⁹

Ekonomik kriz, küreselleşme ile piyasaların serbest bırakılmasından doğabileceği gibi bu serbestliğin ardında denetim sisteminin iyi işlememesinden de kaynaklanabilir. Ekonomik krizler tabloda görüldüğü gibi reel sektör krizleri ve finansal krizler olarak temelde ikiye ayrılır.

Şekil 1: Ekonomik Kriz Türleri

Kaynak: KIBRİTÇİÖĞLU, A., "Türkiye'de Ekonomik Krizler ve Hükümetler, 1969-2001", Yeni Türkiye Dergisi Ekonomik Kriz Özel Sayısı 1, Yıl 7, Sayı : 41, Eylül Ekim 2001, s. 175.

⁶ Richard Lucke, Kriz Yönetimi, Çev. Önder Sarıkaya, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

⁷ Ö. Dinçer, Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 1992.

⁸ Niyazi Erdoğan, "Dünyada ve Türkiye'de Finansal Krizler", Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002, s. 21.

⁹ Aykut Kibritçiöğlu, "Türkiye'de Ekonomik Krizler ve Hükümetler, 1969-2001", Yeni Türkiye Dergisi, Ekonomik Kriz Özel Sayısı, Cilt 1, Sayı 44, Eylül-Ekim 2001, s. 174-182

Bu şekilde ayrılandırılmış kriz çeşitleri detaylı olarak incelenmeyecek ancak genel bir fikir verme, bütünü görme bağlamında; krizin neresinde olduğumuzu ve yapılacak açıklamaları anlamamız açısından bize yardımcı olabilecektir.

Ekonomik krizin bir ayağı olan finansal krizler, talep ve üretim artışı konjonktürünün dönüm noktasıdır. Öyle ki, bu dönemde üretimde ciddi anlamda daralma yaşanır. Daralma ise önce resesyona sonrada depresyona¹⁰ sebep olur. Bu daralma işgücü piyasalarında ve mal ve hizmet piyasalarında kendini daha fazla gösterir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde mikro birimler olarak faaliyet gösteren ve ekonominin can damarları olarak adlandırılan KOBİ'ler (Türkiye'nin işletmelerinin %99.5 'idir, toplam istihdam içindeki payları ise %61,1)¹¹, ciddi problemlerle baş etmeye çalışırken ; sermaye yapılarının küçüklüğü, yüksek faiz oranları, kurumlarda karşılaştıkları bürokrasi, yönetsel eğitim yetersizliği gibi faktörlerle baş etmeye çalışırken, büyük firmalar karşısında ayakta kalmaya çalışmaktadırlar. Bu reel sektörde küçülmeler, hisse senedi piyasalarında ve döviz kurlarında dalgalanma, ödenmeyen krediler ise bankacılık krizlerinin tetikleyicisi olmaktadır.

3. 2008 Küresel Ekonomik Krizi ve Ortaya Çıkışı

2008 yılının özellikle son çeyreğinde başlayan ve etkisini halen sürdüren ve gün geçtikçe kendisini daha da hissettiren küresel krizin; özellikle ABD'deki bankaların kontrolsüz konut kredileri yüzünden başladığı söylenebilir. ABD bankaları, ödeme gücü olmayan kişilere verdikleri konut kredilerini tahvil haline getirip hem iç piyasasına hem de Avrupa bankalarına sattılar. Yani bu tahviller, toplam ekonomik büyüklüğü 30 trilyon dolara yaklaşan en zengin iki ekonomik bölgeye yayıldı. ABD'de emlak fiyatları düşünce, bu kağıtların değeri de tartışılır hale geldi. Çünkü, tahvil haline getirilip satılan konut kredisi paketlerinin teminatı, verilen krediler karşılığında ipotek edilen evlerdi ve ev fiyatları düşünce, gösterilen teminat borcu karşılayamaz hale geldi. Dolayısıyla bu kağıtların ikinci el değeri düştü. ABD krize müdahale etmekte geç kalınca, bu kez emtia fiyatları gerilemeye başladı ve bunlar üzerine bina edilen varlıklar ve vadeli işlemlerdeki pozisyonlardan inanılmaz zararlar oluştu. Akabinde ise; başta Lehman Brothers olmak üzere bankalarda ardı ardına iflaslar görülmeye başladı ve bu durum piyasaları ciddi şekilde etkiledi¹².

¹⁰ Reel gayri safi milli hasılda ciddi azalma, yatırımlarda düşme ve yüksek işsizlik haline iktisat biliminde verilen isim.

¹¹ OECD, Türkiye'deki Dinamik Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Geliştirilmesine ve Finansmanına Yönelik Çerçeve, OECD Özel Sektörü Geliştirme Merkezi, İstanbul, 2005

¹² Mustafa Uysal, "Küresel Kriz Üzerine Düşünceler (1): Krizin Doğuşu", Dünya Gazetesi, 26.11.2008.

Kasım 2008 itibarıyla sadece ABD’de 2008 yılında 17 banka battı¹³. Söz konusu krizin dalgaları ise tüm dünyayı ve tabii ki de Türkiye’yi de etkiledi. Dünyada piyasalar karıştı ve başta Avrupa borsaları olmak üzere dünya borsalarında büyük kayıplar yaşandı. ABD’de iflas eden bankaların dünya genelinde birçok finans kuruluşu ile ilişkisi var ve bu durum tüm dünyada kredi veren bankaları da etkilemiştir. Bunun en doğal sonucu olarak da finansal kriz, reel sektör üzerinde oldukça kötü tahribat yaratmıştır.

4. Araştırma

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; örgütlerin faaliyetlerini büyük ölçüde etkileyen, ulusal ve uluslararası basında “ Küresel Ekonomik Kriz” olarak nitelendirilen krizden banka ve katılım bankası kurumlarının etkilenme düzeyleri ve bu dönemde uyguladıkları yönetsel ve örgütsel politikaların ne yönde olduğunu tespit etmeye yöneliktir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın ana kitlesi Sakarya ilinde faaliyet gösteren banka ve katılım bankası kurumlardır. Ancak ana kitlenin tamamına ulaşılması zaman ve mali kısıtlar nedeniyle mümkün olmadığından örnekleme yapılması uygun görülmüştür. Bu bağlamda, Sakarya ilinde faaliyet gösteren banka ve katılım bankası kurumlarında yönetici pozisyonunda çalışan 30 kişi rassal olarak seçilmiş ve kendilerine yüz yüze görüşme yöntemiyle anket uygulanmıştır. Söz konusu anketlerin kontrolü sırasında bazı ifadeler tutarlı cevaplar verilmemesi ve bazı soruların eksik bırakılması nedeniyle, 2 anket analiz dışı bırakılmış ve 28 anket değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın gerçekleştirilmesi sırasında banka ve katılım bankası kurumlarında çalışan 13 şube müdürü, 8 şube müdür yardımcısı ve 7 şube ikinci müdürü olmak üzere toplam 28 yönetici ile görüşülmüştür.

Veri toplama aracı olan anket beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, demografik özelliklerle ilgili ifadeler yer almakta, ikinci bölüm küresel kriz ile ilgili olarak banka ve katılım bankası kurumlarının da çalışan yöneticilerinin genel olarak görüşlerine yönelik ifadeler bulunmakta, üçüncü bölüm kriz sürecinde kurumların faaliyetleri ile ilgili ifadeleri içermekte, dördüncü bölüm krizin kurumlara yönelik olarak yönetsel ve örgütsel etkileriyle ilgili ifadelerini içermekte ve beşinci bölümde kriz döneminde kurumda uygulanan politikalar ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Çalışmada veriler, SPSS 15.0 paket programında analiz edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada verileri detaylandırmak amacıyla 5 şube müdürüyle derinlemesine mülakat yapılmıştır.

¹³ Sabah Gazetesi, 1.11.2008, “ABD’de Bir Banka Daha Kapandı”.

4.3. Araştırmanın Bulguları

Tablo 1: Kişisel Bilgiler

	%		%
Cinsiyet		Eğitim	
Kadın	21,4	Lise	10,7
Erkek	78,6	Lisans	71,4
		Yüksek Lisans ve Üzeri	17,9
Medeni Hal		Çalışma Süresi	
Evli	71,4	1 yıldan az	7,2
Bekar	28,6	1-3 yıl	25,0
		4-10 yıl	46,4
		10 yıldan fazla	21,4

Tablo 1’de araştırmaya katılan çalışanların demografik özelliklerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Bu bağlamda, katılımcıların %78,6’sını erkeklerin oluşturduğu görülmekte, %71,4’lük oranında bir çoğunluğun ise evli olduğu dikkat çekmektedir. Çalışma süresi bakımından değerlendirildiğinde ise katılımcıların %46,4’ü 4 ile 10 yıl arasında bu kurumlarda çalıştıklarını belirtmektedirler. Katılımcıların eğitimi değerlendirildiğinde ise, %71,4 oranında bir çoğunluğun üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Ekonomik Kriz İle İlgili Genel Değerlendirmeler

KRİZLE İLGİLİ DEĞİŞKENLER	%
Krizin Ülkeyi ve Bankacılık Sektörünü Etkileyeceğini Tahmin Etme Durumu	
Evet	78,6
Hayır	17,9
Fikrim Yok	3,5
Kriz İle Birlikte Kurumdaki İş Hacmi Düzeyi	
İş Hacmi Arttı	3,6
İş Hacmi Azaldı	85,7
Değişiklik Olmadı	10,7
Bankacılık Sektörünün Krizden Etkilenme Düzeyi	
Olumlu Etkilendi	10,7
Olumsuz Etkilendi	85,7
Hiç Etkilenmedi	3,6
Kurumun Müşteri Potansiyelinin Etkilenme Düzeyi	
Müşteri Sayımız Arttı	15,4
Müşteri Sayımız Azaldı	61,5
Hiç Etkilenmedi	23,1
Krizin Devam Etme Süresi İle İlgili Tahminler	
6 Ay	19,2
1 Yıl	23,1
1 Yıldan Uzun	46,2
Diğer	11,5

Krizin Çözülmesinde Ulusal Tedbirlerin Başarılı Bulunma Durumu	
Evet Başarılı	46,2
Hayır, Başarılı Değil	38,5
Fikrim Yok	15,3
Kriz Nedeni İle Kurumda İşten Çıkarmaların Düzeyi	
Evet	22,2
Hayır	77,8
Kriz Nedeni İle Kurumdaki Ücret Kesintisi Durumu	
Evet	3,7
Hayır	96,3
Dönem Başlarında Yapılan Ücret Artışlarının Kriz Döneminde Yapılma Durumu	
Evet	80,8
Hayır	19,2
Eğitim Çalışmalarının Kriz Döneminde Devam Etme Durumu	
Evet, Devam Ediyor	92,6
Geçici Olarak Durduruldu	7,4
Küresel Krizden Çıkma Konusundaki Görüşler	
Büyüyerek Çıkmak Gerek	23,1
Mevcudu Koruyup, Ayakta Kalmak Yeter	65,4
Küçülmek Gerek	7,7
Kriz Geleceğe Yönelik Planları Etkilemedi	3,8

Tablo 2 'de ise katılımcıların ekonomik kriz ile ilgili genel değerlendirmeleri bulunmaktadır. Buna göre, katılımcıların %78,6'sı krizin ülkeyi ve bankacılık sektörünü etkileyeceğini tahmin etmiş olduklarını belirtirken, %17,9'luk bir grup ise bu durumu tahmin etmediklerini ifade etmişlerdir. Krizin iş hacmini etkilemesi ile ilgili duruma ise katılımcıların çoğu (%85,7) iş hacmi azaldı görüşünü belirtmektedirler. Katılımcıların %85,7'si ise bankacılık sektörünün krizden olumsuz etkilendiğini ifade etmişlerdir. Bu duruma paralel olarak %61,5'lik bir oranda müşteri sayısının azaldığı belirtilmektedir. Krizin devam etme süresi ile ilgili tahminlerde ise bir yıldan uzun süreceğini düşünenlerin oranı %46,2 olduğu görülmektedir. Katılımcıların krizle ilgili bu olumsuz düşüncelerin yanında, kurumda krizle birlikte etkilenme olabileceği düşünülen bazı durumların yaşanmadığı görülmektedir. Katılımcıların kurumdaki kriz nedeni ile işten çıkarılma oldu mu sorusuna %77,8'i olmadığını, kriz nedeni ile ücret kesintisi oldu mu ifadesine %96,3'ü olmadığını, %80,8'i ücret artışlarının kriz döneminde de yapıldığı ve %92,6'sı eğitimlerin kriz döneminde devam ettiğini belirterek olumlu bir ifade vermektedirler. Bununla birlikte katılımcıların çoğu (%65,4) küresel krizden çıkma konusunda mevcudu korumanın ve ayakta kalmanın yeterli olacağı düşüncesindedirler.

Tablo 3: Kriz Sürecinde Kurumların Faaliyetleri İle İlgili Değerlendirmeler

	EVET	HAYIR	FİKRİM
--	------	-------	--------

	%	%	YOK %
Krizin yaklaştığını anlama düzeyi	82,1	14,3	3,6
Kurumun krize karşı tedbirli olma durumu	74,1	11,1	14,8
Krizin kurum açısından önemli fırsatlar doğurma düzeyi	26,9	55,6	17,5
Kriz sürecinde yetersiz olunan konuları görme imkânı	70,4	7,4	22,2
Kurumdaki tüm birimler krize karşı esneklik gösterme düzeyi	40,7	40,7	18,6
Kriz döneminde önemli sayılabilecek yönetim hataları yapma durumu	14,3	64,3	21,4
Kriz döneminde kurum içi toplantıların sayısında artış düzeyi	59,3	33,3	7,4
Krizin kurumun uzun vadeli planlarını olumsuz etkileme düzeyi	50,0	34,6	15,4
Kriz döneminde reklam ve promosyon harcamalarını arttırma durumu	14,3	64,3	21,4
Kriz döneminde şube sayılarını azaltma düşüncesi	3,7	81,5	14,8

Tablo 3’de ise kriz sürecinde kurumların faaliyetleri ile ilgili değerlendirmeler bulunmaktadır. Tabloya göre katılımcıların %82,1’i krizin yaklaştığını anlamış olduğunu belirtmektedirler. Bununla birlikte %74,1’i kurumlarının krize karşı tedbirli olduğu, %70,4’ü kriz sürecinde kurumun yetersiz olduğu konuları görme imkanı bulduğunu, %64,3’ü kriz döneminde önemli sayılabilecek yönetim hatası yapmadıklarını, %59,3’ü kriz döneminde kurum içi toplantı sayılarının arttığını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan katılımcıların çoğu (%64,3) kriz döneminde reklam ve promosyon harcamalarının artmadığını, %50’si de krizin uzun vadeli planlarını olumsuz etkilediğini belirtmektedirler. Krizdeki şube sayısı ile ilgili olarak ise %81,5 oranında bir çoğunlu ise şube sayılarında azaltma olmadığı yönünde ifadede bulunmuşlardır.

Tablo 4: Krizin Kurumlara Yönelik Yönetmel ve Örgütsel Etkileriyle İlgili Değerlendirmeler

YÖNETSEL VE ÖRGÜTSEL ETKİLERLE İLGİLİ DEĞİŞKENLER	EVET %	HAYIR %	KISMEN %
Kurumlarda genel anlamda morallerin bozulma düzeyi	42,3	42,3	15,4
Belirsizlik nedeniyle daha fazla stres ve sıkıntı yaşama durumu	38,5	42,3	19,2
Çalışanlarla psikolojik sorunların yaşanma düzeyi	26,9	65,4	7,7
Karar sürecinin bozulma düzeyi	34,6	46,2	19,2

Kararların kalitesinin bozulma durumu	30,8	57,7	11,5
Örgüt içi iletişimin bozulma durumu	15,4	73,1	11,5
Koordinasyon düzeyinin azalma durumu	23,1	73,1	3,8
Daha sık toplantılar yapılma durumu	53,8	42,3	3,9
Yüksek düzeyde merkezi bir yapıya geçiş düzeyi	46,2	30,8	23,0
Şube yöneticilerinin karar verme inisiyatifinin artış düzeyi	88,0		12,0
Yetki ve sorumluluklarda karmaşa ortaya çıkma durumu	15,4	84,6	
Çalışan ve yöneticilerde değişimlere karşı olumsuzluk oluşma düzeyi	30,8	65,4	3,8
Çalışanların iş yapma isteğinin azalma durumu	26,9	61,5	11,6
Çalışanların işini kaybetme korkusu ile daha fazla çalışmaya başlaması	19,2	61,5	19,3
Bazı kural ve düzenlemelere çalışanlar daha fazla özen göstermesi	68,0	20,0	12,0

Tablo 4’de krizin kurumlara yönetsel ve örgütsel etkileriyle ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde kurumun kriz karşısında yönetsel ve örgütsel olarak olumsuz etkilenmediği söylenebilir. Şöyle ki, bu durumu gösteren katılımcı ifadeleri, %65,4 oranında psikolojik sorunların yaşanmadığı, %57,7 oranında kararların kalitesinin bozulmadığı, %73,1 oranında örgüt içi iletişimin bozulmadığını, %73,1’lık oranla koordinasyon düzeyinin azalmadığını, %84,6’sı yetki ve sorumluluklarda karmaşa ortaya çıkmadığı, %65,4 oranında değişimlere karşı olumsuzluk oluşmadığı, %61,5 oranında çalışanların iş yapma isteğinin azalmadığı ve %68 oranında ise kural ve düzenlemelere çalışanların daha fazla özen gösterdiği yönündedir. Bununla birlikte dikkat çeken diğer durumları ise, katılımcıların %46,2’sinin yüksek düzeyde merkezi bir yapıya geçtiklerini belirtmesi ve %88’inin ise şube yöneticilerinin karar verme inisiyatifinin arttığını belirtmesi olmuştur.

Tablo 5: Kriz Döneminde Kurumlarda Uygulanan Politikalar İle İlgili Değerlendirmeler

UYGULANAN POLİTİKALARLA İLGİLİ DEĞİŞKENLER	EVET %	HAYIR %	KISMEN %
Şirket birleşmelerinin ve satın almaların gündeme gelme durumu	20,0	68,0	12,0
Kurumun şube sayısının yeniden değerlendirilme durumu	16,0	52,0	32,0
Kurumun personel sayısının yeniden değerlendirilme	32,0	60,0	8,0

düzei			
Kredi ödemelerinin ertelenmesi düzei	52,0	28,0	20,0
Hizmetlerde müşteriye yeni cazip teklifler oluşturulma düzei	56,0	28,0	16,0
Kredi kartı promosyonu çalışmalarının artış düzei	40,0	52,0	8,0
Reklam harcamalarının artış düzei	12,5	79,2	8,3
Varlıkların azaltılması yoluna gidilme durumu	8,7	91,3	
Yönetimin değiştirilmesinin söz konusu olma durumu	8,7	82,6	8,7
Örgüt yapısında değişikliklere gidilmesinin düşünülme düzei	26,1	52,2	21,7
Yeni yatırımlara girilmesinin düşünülme düzei	26,1	52,2	21,7
Personelin moralini yüksek tutma yönünde çaba gösterilme durumu	40,0	44,0	16,0
Yurt dışı kaynaklardan kredi sağlanması yoluna gidilme düzei	8,7	73,9	17,4
Yeni iç ve dış pazar olanaklarının araştırılma durumu	45,8	37,5	16,7
Hizmetlerde revizyona gidilme durumu	41,7	29,2	29,2
Risk yönetimi ile ilgili çalışmaların artırma düzei	95,8		4,2
Bazı kredilere sınırlandırma getirme durumu	80,0	16,0	4,0
Düşük faizlerle kredi pazarlanmasına gidilme düzei	44,0	40,0	16,0
Kriz nedeniyle işten çıkartmaların yapılmasını planlanma düzei	16,0	80,0	4,0
Kriz nedeniyle işten çıkartmaların yapılmış olma durumu	20,0	76,0	4,0
Çalışanların ücretleri ve yan ödemelerinin kısıtlanması durumu	20,0	80,0	
Çalışanların eğitimi ile ilgili harcamaların kısıtlanma düzei	20,0	76,0	4,0
Daha sık performans değerlendirmesi yapılma durumu	36,0	52,0	12,0
Terfi, yükselme gibi kariyer ilerlemelerinin durdurulma düzei	16,0	64,0	20,0
Çalışma saatlerinin arttırılma düzei	12,0	88,0	
Kapasitenin üstünde çalışma programlarının oluşturulma düzei	16,0	84,0	
Hizmet kalitesinin arttırılması için yeni düzenlemelerin yapılması	44,0	28,0	28,0

Tablo 5’de kriz döneminde kurumlarda uygulanan politikalar ile ilgili değerlendirmeler bulunmaktadır. Bu bağlamda, katılımcıların %68’i şirket birleşmelerinin ve satın almaların gündeme gelmediğini, %52’si kurumun şube sayısının yeniden değerlendirilme durumunun olmadığını, benzer bir ifade ile %60’ı kurumun personel sayısının yeniden değerlendirmedeğini, %91,3’ü varlıkların azaltılması yoluna gidilmediğini, %82,6’sı yönetimin değiştirilmesinin söz konusu olmadığını, %52,2’si örgüt yapısında değişikliklere gidilmesinin düşünülmediğini, %73,9’u yurt dışı kaynaklardan kredi sağlanması yoluna gidilmediğini, %52’si daha sık performans değerlendirmesi yapılmadığını, %64’ı terfi, yükselme gibi kariyer ilerlemelerinin durdurulmadığını, %88’i çalışma saatlerinin arttırılmadığını ve %84’ü kapasitenin üstünde çalışma programlarının oluşturulmadığını belirterek

kurumun örgüt içi politikaları ile ilgili olarak olumsuz bir etkilenmenin olmadığını göstermektedirler. Özellikle çalışanlarla ilgili olarak olumsuz bir değerlendirme söz konusu olmamakla birlikte kurumun kendi içindeki işleyişi ile ilgili olarak da önemli bir değişiklik olmadığı söylenebilir. Ancak tablodan da görüldüğü üzere krizin müşteri sayısının azalmasına etkisi bağlamında alınan tedbirler olarak değerlendirilecek bir takım önlemler olduğu görülmektedir. Bunlar, kredi ödemelerinin ertelendiği (%52), hizmetlerde müşteriye yeni cazip teklifler oluşturulduğu (%56), hizmetlerde revizyona gidildiği (%41,7) ve hizmet kalitesinin artırılması için yeni düzenlemelerin yapıldığına(%44) dair sorulara çoğunlukla katılmaları yönündeki görüşler tabloda kendini göstermektedir. Tablo 5’de dikkat çeken iki önemli durum ise katılımcıların %95,8 oranında risk yönetimi ile ilgili çalışmaların arttırıldığını belirtmesi ve %80 oranında bir çoğunlukla da bazı kredilere sınırlandırma getirildiğini ifade etmeleridir. Bu durum bize kurumların kriz karşısında tedbirli davrandığını göstermektedir.

5. Sonuç

Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye, bir çok krizle karşı karşıya kalmaktadır ve kalmaya devam edecektir. 1990’lı yıllarda ekonomik krizler ve özellikle de Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomik krizleri Türkiye açısından dışsal faktörlerin yanında, asıl olarak kendi içsel faktör ve dinamiklerinden kaynaklanmıştır¹⁴. Ve söz konusu bu krizlerden özellikle bankacılık ve finans kurumları ciddi oranda etkilenmiş ve bunlara yönelik önemli düzenlemeler geliştirilmiştir. Şöyle ki; 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizlerinden sonra Güçlü Ekonomiye Geçiş Programıyla¹⁵, ekonomideki temel sorunlar ortaya konarak, bu sorunların kalıcı bir şekilde çözüme kavuşturulması için bir dizi önlemler açıklanmıştır. Güçlü ekonomiye geçiş programı bankacılık sektörünü kurtarma programına dönüşmüş ve bu yönde önemli kararlar alınmış ve sektör adeta yeniden yapılandırılarak güçlendirilmiştir.

Ekonomik krizin banka ve finans kurumları üzerindeki etkilerini tespit etmeye yönelik olarak tasarlanan bu çalışmada, mevcut konjonktür gereği söz konusu kurumların iş hacminin ve müşteri sayısının önemli oranda azaldığı bir gerçektir. Ancak krizin söz konusu kurumlar üzerindeki yönetsel ve örgütsel etkileri göz önüne alındığında, durum tam tersidir. Kurumlarda, işten çıkarmaların olmaması, ücret kesintilerinin yapılmaması ve kriz dönemlerinde

¹⁴ Efkân Sarak, “ Türkiye’de Yaşanan 2000 Yılı Ekonomik Krizi ve Krizin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, TC. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı, İstanbul, 2006, s. 80.

¹⁵ Kemal Derviş öncülüğünde Türkiye’nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” adı altında program uygulamaya konmuştur.

bir maliyet unsuru olarak değerlendirilen eğitim harcamalarının kesilmemesi olumlu bulgular arasında yer almaktadır. Bununla ilgili olarak kriz nedeniyle çalışanlarda stres, sıkıntı ve psikolojik sorunlar yaşanmaması, örgüt içi iletişimin bozulmaması, yetki ve sorumluluklarda karmaşa çıkmaması, çalışanların işini kaybetme düşünce ve kaygısının olmaması, iş yapma isteğinde azalış gibi faktörlere önemli oranda rastlanmamış olması yine olumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Buradan hareketle, her gün basından takip ettiğimiz kadarıyla, küçük, orta ve büyük ölçekte bir çok işletmeyi, çalışanlar ve yöneticiler açısından olumsuz etkileyen krizden banka ve katılım bankası kurumları yüksek düzeyde olumsuz etkilenmemiştir. Katılımcıların %74 gibi büyük bölümünün krize karşı tedbirli olduklarını ifade etmeleri bu bulguyu büyük ölçüde desteklemektedir. 2000 ve 2001 krizine hazırlıksız yakalanan banka ve katılım bankası kurumlarının, hem finansal, hem de yönetsel düzenlemelere maruz kalması son krize daha hazırlıklı ve donanımlı girmelerine ve krizden daha az etkilenmelerine zemin hazırlamıştır.

2008 ekonomik krizi, ABD’de mali sektörle başlamış olup bugün mali sektörün ötesinde reel sektörleri de etkilemeye devam etmektedir. Türkiye açısından bankacılık ve finans sektörlerinin durumunun, yurtdışı kuruluşlarına göre daha iyi olduğu tablosu çizilmeye çalışılsa da, bu durumun yüzde yüz doğru olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim piyasaya kredi veren, likidite akışını dengeleyen finans sektörü, aktiflerindeki alacaklarını alamamaktan şikayet etmektedirler. Bu durumu, araştırmamız kapsamındaki kurumların %95’inin risk yönetimi ile ilgili çalışmaları arttırdığını ifade etmeleri önemli ölçüde desteklemektedir. Bu durum, alacakların şüpheli hale gelmesine ve bankanın sabit maliyetlerini tekrar değerlendirmesine ve uzun vadede işçi çıkarması yoluna başvurmasına neden olabilmektedir. Yaşanan gelişmeler, ekonomik küçülme ve kredi daralmaları, şirket birleşmelerini (ulusal ya da uluslararası anlamda) zorunlu kılacak gibi gözükmektedir.

Çalışmamız, küçük bir örneklem üzerinde gerçekleştirildiği için, elde edilen bulguların tüm banka ve katılım bankası kurumlarına genellenmesi söz konusu değildir. Bununla birlikte, 2000 ve 2001 krizlerinin ardından alınan tedbirler dolayısıyla, mevcut küresel krizin örneklem içinde yer alan kurumları yönetsel ve örgütsel açıdan önemli ölçüde olumsuz bir şekilde etkilemediği, ancak iş hacmiyle ilgili daralma ve etkilerinin olduğunun ampirik olarak vurgulanması, bizce bu çalışmayı önemli hale getirmektedir. Bununla birlikte, ileride bu konuda araştırma yapmayı planlayanların örneklem kitlesini daha geniş tutmaları ve daha fazla sayıda derinlemesine mülakat yöntemiyle bulguları desteklemeleri önerilir.

KAYNAKÇA

1. Aykut Kibritçioğlu; "Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Hükümetler, 1969-2001", Yeni Türkiye Dergisi, Ekonomik Kriz Özel Sayısı, Cilt 1, Sayı 44, Eylül-Ekim 2001,s.174-182.

2. Dünya Gazetesi, “Zor Zamanlarda Yaşıyoruz: Küresel Ekonomik Krize Hazırlanın”, 24.03.2009.
3. Efkân Sarak, “ Türkiye’de Yaşanan 2000 Yılı Ekonomik Krizi ve Krizin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, TC. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı, İstanbul, 2006.
4. Göksel Ataman, İşletme Yönetimi: Temel Kavramlar ve Yeni Yaklaşımlar, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2001.
5. J. Dutton , “The Processing of Crises and Non-Crisis Strategic Issues” Journal of Management Studies, 1986, 23:501-517.
6. L. Barton , Crises in Organization: Managing and Communicating in the Heat of Chaos, South Western Pub, Cincinnati, 1993
7. Melek Tüz, Kriz Yönetimi: Uygulamalar İçin Temel Adımlar, Şah-Mat Baskı, 4. Basım, Bursa, 2008.
8. Mustafa Uysal, “Küresel Kriz Üzerine Düşünceler (1): Krizin Doğuşu”, Dünya Gazetesi, 26.11.2008.
9. Niyazi Erdoğan, “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Krizler”, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002.
10. OECD, Türkiye’deki Dinamik Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Geliştirilmesine ve Finansmanına Yönelik Çerçeve, OECD Özel Sektörü Geliştirme Merkezi, İstanbul, 2005.
11. Ömer Dinçer, Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, 2. Baskı. Timaş Yayınları, İstanbul, 1992
12. Peter F. Drucker, Fırtınalı Dönemlerde Yönetim, (Çev. Bülent Toksöz), İnkılap Kitabevi , İstanbul, 1998.
13. Richard Lucke, Kriz Yönetimi, Çev. Önder Sarıkaya, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
14. Sabah Gazetesi, 1.11.2008, “ABD’de Bir Banka Daha Kapandı”.

Summary

INFLUENCE OF THE ECONOMIC CRISIS ON THE BANKING AND FINANCIAL INSTITUTIONS AND A STUDY ON THEIR MANAGEMENT AND ORGANIZATIONAL POLICY DURING THE CRISIS PERIOD

Ozlem BALABAN

(Sakarya University, Turkey)

Yıldırım OKUTAN

(Sakarya University, Turkey)

In this study, it was investigated how the global economic crisis, which started in America in the last quarter of 2008 and influenced all the countries from the west to the east in various ways, has influenced the banks and financial institutions and their management and organizational policies during the crisis period.

In the study which was carried out by using the method of questionnaires and interviews with the senior officials of various banks and financial institutions operating in Sakarya, it has been found out that the number of customers and the volume of business have decreased dramatically due to the crisis and that they have been influenced by the crisis with this aspect. However, when the managerial and organizational effects of the crisis on these institutions are taken into

consideration, it has been concluded that during the 2000 and 2001 crisis, there weren't significant negations in managerial and organizational policies and applications owing to the reconstruction and adjustments but that it was necessary to be cautious.

Key words: Global Economic crisis, Banks and Financial Institutions, Managerial and Organizational Policies.